

1996 YILINDA KAFKAS ÜNİVERSİTESİ VETERİNER FAKÜLTESİ KLİNİKLERİNE GETİRİLEN HAYVANLARIN İÇ HASTALIKLARININ İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRMESİ

The Statistical Evaluation of Internal Diseases of Domestic Animals that Were Brought to the Clinics of the Veterinary Faculty of Kafkas University in 1996

Gülbüz GÖKÇE* Çetinkaya ŞENDİL* Erkan SURAL*

ÖZET

Bu çalışmada 1996 yılında Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Kliniği'ne getirilen toplam 452 hayvanın türü, hastalıkların hayvan türlerine, mevsimlere, yaşa, ırka ve yerleştikleri sistemlere göre dağılımları özetlenmiştir. Hastalıkların hayvan türlerine göre dağılımları şöyledir: İnek 221 (%49), buzağı-dana 220 (%48.75), Koyun-keçi 6 (%1.33), Kedi-Köpek 4 (%0.88), at 1 (% 0.22) olarak belirlenmiştir.

Kars bölgesinde solunum ve sindirim sistemi hastalıkları önemli bir problem oluşturmaktadır. Sığırlarda sindirim sistemi hastalıkları içerisinde RPT ve buzağı sepsisemileri; solunum sistemi hastalıkları içinde de pnemoniler önemli derecede görülmektedir.

Ayrıca Kars yöresinde antrax, brucellosis, leptosprosis, listeriosis, tuberculosis, salmonellosis gibi bazı zoonoz hastalıklar yaygın olarak görülmektedir. Kliniğimize fazla yansımamakla beraber, tetanoz; kist hidatid, uyuz, trikoft, laminitis, enterotoksemi, çiçek ve beslenme bozukluğu hastalıkları da görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: İç hastalıkları, İstatistik analiz, Kars bölgesi.

SUMMARY

In this study, a statistical information was given about the types of diseases, the systems where they are located, their distribution based on seasons, animal species and causes of diseases related to a total 452 animals were brought to the clinics of Veterinary Faculty of Kafkas University in 1996.

The rate of diseases were 221 (49%) in cows, 220 (48.75%) in calf, 6 (1.33%) in sheep and goats, 1 (0.22%) in horse, 4 (0.88%) in cats-dogs.

Respiratory and digestive system diseases were caused important problems in Kars region. Among digestive system diseases reticulo-peritonitis traumatica and septicemia neonatorum of calves, among respiratory system disorders, pneumonies were seemed significantly higher in cattle.

Furthermore some zoonotic diseases (anthrax, brucellosis, leptospirosis, listeriosis, tuberculosis and salmonellosis) are seemed in Kars region as widely.

Hovewer, it was not brought our clinics that tetanosis, hydatid cyst, enterotoxemia, sheep pox were seemed widely in Kars region.

Key Words: Internal diseases, Statistical analysis, Kars region.

GİRİŞ

Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dahiliye Klinikleri'nde Ocak 1996-Aralık 1996 tarihleri arasında toplam 452 hayvan muayene edilmiştir.

Kars yöresinde sığır hastalıkları arasında RPT, buzağı sepsisemileri ve solunum sistemi hastalıkları önemli ekonomik kayıplara neden olmaktadır. RPT'nin oluşumunda primer yabancı cisimle besleme hataları, kalsiyum ve fosfor yetersizlikleri başlıca etkenleri oluşturmaktadır. Buzağı sepsisemilerinin oluşumunda hijyen koşullarına dikkat edilmemesi, Vitamin A

yetersizliği, ineklerin kuruda kalma süresinin kısalığı, annenin gebelik döneminde yetersiz beslenmesi, buzağılara yeterince kolostrum verilmemesi gibi faktörler etkili olmaktadır.

Solunum sistemi hastalıklarının oluşumunda, enfeksiyöz etkenlerin yanında, yetersiz bakım ve beslenme, hayvanların kalabalık, sıkışık ve havasız ahırda barındırılması, yörede sıkça görülen Pasteurellosis ve IBR'ye karşı etkili aşı yapılmaması rol oynamaktadır. Ayrıca, Kars yöresinde sert ve uzun süren kış koşulları da solunum sistemi hastalıklarının oluşumunda

* Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Bilim Dalı, Kars-Türkiye

olumsuz bir faktör olarak kendini göstermektedir.

Yörede, kliniklerimize fazla yansımamakla beraber tuberculosis, brucellosis, anthrax, yanıkara, koyun çiçeği ve enterotoksemi gibi hastalıklar da yaygın olarak görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Kars yöresinde görülen enfeksiyöz, paraziter, beslenme bozukluğuna bağlı hastalıkların hayvan türlerine, mevsimlere ve yerleştikleri sistemlere göre dağılımları verilerek, bölgede bu konuda yapılacak araştırmalara ışık tutmak, bölgede insan sağlığını tehdit eden zoonozlara dikkat çekmektir.

Bu çalışmaya benzer yayınlar ülkemizde ve dünya literatüründe mevcuttur (1-2). Bu konuda Aslan ve ark. (1), Konya yöresindeki sığırlarda solunum ve sindirim sistemi hastalıklarının yaygın olduğunu bildirmektedir.

MATERYAL ve METOT

Bu araştırma, Ocak 1996-Aralık 1996 tarihleri arasında KAÜ Veteriner Fakültesi Dahiliye Klinikleri'ne getirilen 452 büyük ve küçük baş hayvan üzerinde yapılmıştır. Çalışmada hastalıkların hayvan türlerine, yerleştikleri sistemlere, yaş ve ırklara göre dağılımları çıkarılarak istatistiksel analizleri yapılmıştır.

BULGULAR

Bir yıl süresince muayene edilen hayvan sayıları, türleri ve bunların mevsimlere göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir. Hastalıkların hayvan türlerine göre dağılımları; at 1 (%0.22), inek 221 (%49), buzağı-dana 220 (%48.75), koyun-keçi 6 (%1.33), kedi-köpek 4 (%0.88) olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Muayene edilen hayvan türleri ve sayılarının aylara göre dağılımı.
Table 1. Distribution of animal species and numbers that examined according to months.

Aylar	Dana-Buzağı	İnek	At	Koyun-Keçi	Kedi-Köpek	Toplam
Ocak	3	14	-	-	-	17
Şubat	16	19	-	-	2	37
Mart	29	29	-	-	-	58
Nisan	37	22	-	3	-	62
Mayıs	45	28	1	1	-	74
Haziran	28	17	-	1	-	46
Temmuz	13	31	-	1	-	45
Ağustos	22	17	-	-	1	40
Eylül	4	5	-	-	-	9
Ekim	13	9	-	-	-	22
Kasım	7	22	-	-	1	30
Aralık	3	8	-	-	0	11

Ocak 1996-Aralık 1996 döneminde kliniğimize gelen toplam 451 hayvanın 134'ü (%29.71) solunum sistemine lokalize olan hastalıklardan, 230'u (%50.94) ise sindirim sistemine lokalize olan hastalıklardan dolayı getirilmiştir.

Sindirim sistemini etkileyen hastalıkların ay-

lara göre dağılımı Tablo 2'de solunum sistemini etkileyen hastalıkların aylara göre dağılımları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Kars yöresindeki sığırlarda görülen sindirim sistemi hastalıkları arasında RPT ve buzağı sepsisemileri ilk sıralarda yer almaktadır. RPT'li

Tablo 2. Sindirim sistemine lokalize olan hastalıkların aylara göre dağılımı.

Table 2. Distribution of digestive system diseases according to months.

Aylar	Dana-Buzağı	İnek	At	Koyun Keçi	Kedi Köpek	Toplam
Ocak	3	8	-	-	-	11
Şubat	11	12	-	-	1	24
Mart	13	17	-	-	-	30
Nisan	26	15	-	-	-	41
Mayıs	12	12	-	-	-	24
Haziran	14	9	-	1	-	24
Temmuz	3	6	-	-	-	9
Ağustos	9	10	-	-	1	20
Eylül	2	4	-	-	-	6
Ekim	6	8	-	-	-	14
Kasım	2	18	-	1	-	21
Aralık	-	6	-	-	-	6

Tablo 3. Solunum sistemine lokalize olan hastaların aylara, ırk ve cinsiyete göre dağılımı.

Table 3. Distribution of respiratoric system diseases according to months.

Aylar	Yerli	Melez	Kültür	Erkek	Dişi	Görülme sağlıklı(%)
Ocak	1		1	-	2	1.49
Şubat	-	1	3	1	3	2.98
Mart	6	4	11	13	8	15.67
Nisan	5	2	4	8	3	8.20
Mayıs	7	5	9	12	9	15.68
Haziran	7	4	10	13	8	15.68
Temmuz	5	1	15	8	13	15.68
Ağustos	7	1	7	10	5	11.20
Eylül	-	-	2	-	2	1.49
Ekim	1	-	5	4	2	4.47
Kasım	2	1	3	4	2	4.47
Aralık	1	1	2	2	2	2.98

Tablo 4. RPT'li hayvanların ırk, yaş (yıl), cinsiyet ve aylara göre dağılımı.

Table 4. Distribution of animals with TRP according to age, months.

Aylar	İrk			Cinsiyet		Yaş (Yıl)									
	Yerli	Melez	Kültür	Dişi	Erkek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ocak	1	2		2	1		1	1				1			
Şubat	1	2	3	4	2		2	1	2		1				
Mart	1	5	7	10	3	3	2	1	2	2	1	1	1		
Nisan	3	4	2	8	1	1	2	1	1	1	1	1	1		
Mayıs	1		1	2	1					1	1				
Haziran	1		1	2							1	1			
Temmuz	1		1	2						1	1				
Ağustos	3	2	2	6	1		3	1			1		2		
Eylül	3			3					2		1				
Ekim	1		3	3	1	1	2	1							
Kasım	4	2	9	15			5	2	2	2	1		2		1
Aralık	2	1	1	4					2	2					
Toplam	22	18	30	61	9	5	17	8	11	9	9	4	6		1

Tablo 5. Buzağı sepsisemilerinin ırk, cinsiyet ay ve yaşlarına (gün olarak) göre dağılımı.
Table 5. Distribution of calf sepsisemias according to age (day) and months.

Aylar	İrk			Cinsiyet		Yaş (gün)									
Aylar	Yerli	Melez	Kültür	Dişi	Erkek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ocak	2		1	1				2							
Şubat	1		6	2	5	1	2	2				1			1
Mart	3	1	2	4	2		1	3		1		1			
Nisan	7	6	8	4	17	1	8	5	1			2			4
Mayıs	10		13	8	15	4	3	3	5	2	1	3			2
Haziran	5		4	3	6		2	5				2			
Temmuz			3	2	1			2		1					
Ağustos			1		1		1								
Eylül	1		1	1	1		1	1							1
Ekim	1		3	1	3	1	2								1
Kasım	1		1		2					1					1
Aralık															
Toplam	31	7	43	26	53	7	20	23	6	5	1	9			10

hayvanların yaş, ırk ve cinsiyetleri ile hastalığın aylara göre görülme sıklığı Tablo 4'te, buzağı sepsisemilerinin yaş, ırk, cinsiyet ve aylara göre dağılımları ise Tablo 5'te verilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

1996 yılında Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dahiliye Kliniği'ne getirilen hayvanların % 95'ten fazlasını sığırlar oluşturmaktadır. Bu sonuç, Kars'ta sığır potansiyelinin fazla olmasından ileri gelmektedir.

Kars yöresinde koyun türü de önemli sayıda bulunmakla beraber, kliniğimize bu durum yeterince yansımamaktadır. Bu sonuç özellikle koyun sayısının, sığır sayısına göre az olması, koyunlarda sıkça görülen çiçek, enterotoksemi gibi hastalıklara karşı Tarım İl Müdürlüğü ve serbest veteriner hekimlerin etkili koruyucu tedbirler alması gibi sebeplere bağlanabilir.

Kars yöresinden kedi ve köpek popülasyonu

oldukça fazla olmasına karşın, halk bu türlerle yeterince ilgilenmemektedir. Bu durum, hayvanların sağlığını, olumsuz yönde etkilemekte, ayrıca bu türlerden insanlara geçen paraziter ve enfeksiyöz hastalıkların kontrolünü güçleştirmektedir. Özellikle yörede insanlarda kist hidatid vakalarının sıkça görüldüğü göz önüne alındığında, köpeklerde teniazis'e karşı etkili bir mücadele yapılması gerektiği açıktır. Bu gerçeğe rağmen bu konuda etkili bir mücadele henüz başlatılmamıştır.

Kars yöresinde at popülasyonu, bu hayvanların iş gücünden yararlanma olayının teknolojisinin gelişimiyle birlikte azalması sonucu gittikçe azalmaktadır. At türlerinin kliniğimize fazla getirilmemesi bu duruma bağlanabilir. Bir yıl süresince kliniğimize sindirim sistemi şikayeti ile getirilen sığırların %33.04'ünde RPT teşhis edilmiştir. RPT'nin oluşumunda dengesiz bakım, beslenme ve yörede mera hayvancılığının yaygın olması ile gerekli koruyucu tedbirlerin alınmaması rol oynamaktadır. Bu du-

rum önemli ekonomik kayıplara yol açmaktadır. Bu hastalığın önlenmesi için dengeli beslenmenin yanında koruyucu miknatis uygulamalarının önemli katkılar sağlayacağı tespit edilmiştir (3-5).

Bu çalışmada RPT olgularının yılın her mevsiminde ve her ırkta benzer oranda görüldüğü; fakat daha çok bir yaştan üstünde ve ineklerde daha sık rastlandığı tespit edilmiştir. Hastalığın Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında, yılın diğer aylarına göre az görüldüğü saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 2 incelendiğinde sindirim sistemini etkileyen hastalıkların yılın her mevsiminde eşit dağılımda görüldüğü saptandı. Sindirim sistemini etkileyen hastalıklar arasında RPT'den sonra buzağı septisemileri ikinci sırada yer almaktadır (Tablo 5).

1996 yılında kliniğimize getirilen toplam 452 hayvanın 80 adedini (%17.73) buzağı septisemileri oluşturmuştur. Septisemili buzağların % 38.75'ini yerli, % 52.5'ini kültür, % 8.75'ini melez ırktan buzağlar oluşturmaktadır. Yine bu hastalığın erkek buzağlarda % 67.5, dişilerde ise % 33.5 oranında görüldüğü saptanmıştır.

Yaptığımız incelemelerde, solunum sistemi hastalıklarının 134 hasta ile önemli düzeyde olduğu belirlenmiştir (% 29.71). Solunum sistemi hastalıklarının en fazla ilkbahar ve yaz aylarında görüldüğü, bu grup hastalıkların % 44.3'ünün dişi sığırlarda, % 55.97'sinin erkeklerde görüldüğü saptanmıştır.

Sindirim sistemi hastalıkları arasında ilk sırada RPT ve buzağı septisemilerinin olması, yörede ciddi ekonomik kayıplara neden olmaktadır. RPT'nin önlenmesi için çiftçi eğitim çalışmaları, yetiştiricilerin hayvan besleme konusunda bilgilendirilmesi ve koruyucu miknatis uygulamalarının yaygınlaştırılması gerektiği kanısındayız.

Buzağı septisemilerinin önlenmesi için anenin gebelik döneminde iyi beslenmesi, buzağlara Vitamin A'nın ve yeterli kolostrumun verilmesi, ayrıca kolibasillosis'e karşı gebe anne aşılamaları yapılarak bu kayıpların giderilmesi

sağlanabilir (6,7).

Kars yöresinde IBR, pasteurellosis, brucellosis, anthrax, koyun çiçeği, leptospirosis ve şap gibi hastalıklarla paraziter invazyonlar yaygın olarak bulunmaktadır. Tarım İl Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre 1996 yılı içerisinde bu hastalıklardan korunma amacı ile 82653 büyük baş 36923 küçük baş hayvana şap, 1042 leptospirosis, 70135 doz koyun çiçeği, 20070 büyük baş, 13796 küçük baş hayvana anthrax, 13623 doz brucella (S-19) aşısı yöre hayvanlarına uygulanmıştır. Bu konuda daha geniş, kapsamlı mikrobiyolojik ve parazitolojik araştırmalarla eradikasyon çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Kars sağlık müdürlüğünden aldığımız verilere göre; zoonoz hastalıkların insanlarda da yaygın olduğu, 1996 yılında çeşitli sağlık birimlerinde 5 brucellozis, 53 anthrax, 63 tüberküloz; 1997 yılının ilk 9 ayında ise, 3 kist hydatid, 4 brucellozis, 63 anthrax, 56 tüberküloz vakası teşhis edilmiştir.

Bunun için, yapılacak bilimsel araştırmaların ve koruyucu önlemlerin öncelikle bu alanlarda yoğunlaştırılması ekonomiye ve insan sağlığına önemli katkılar sağlayacaktır.

Kars ilinde rastlanılmamasına rağmen, Iğdır ilinde görülen kan parazitlerinin neden olduğu Babesiosis ve Theileriosis büyük ekonomik kayıplara yol açmaktadır. Yine bölgede iz element eksiklikleri konusunda (Zn, Se, Cu, Co) araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

1. Aslan V, Tiftik A M: 1985-1986 yılları arasında SÜ Veteriner Fakültesi Kliniklerine getirilen hayvanların iç hastalıkları yönünden genel analizi. *SÜ Vet Fak Derg* 3 (1): 63-70. 1987.
2. Yavru N, Elma E, Koç Y, Erer H, Özkan K, İzci C, Kaya Z: Konya bölgesinde sığır topallıklarına neden olan ayak hastalıkları üzerine radyolojik ve histopatolojik incelemeler. II. Ulusal Veteriner Cerrahi Kongresi Tebliğler Kitapçığı, 76-82, 1-2 Ekim 1990, Mersin/Alata.
3. Özba B, Gökçe G, Baran V, Sural E: Sığırlarda akut RPT olgularının sağaltımı ve önlenmesinde miknatis kullanımının önemi, *Kafkas Üniv Vet Fak Derg* (Baskıda).

4. Aslan V: Sığırları yabancı cisim hastalıklarının kafesli mıknaş (hannover model) ile koruma ve tedavi deneyimleri. *Doğa Türk Veteriner ve Hayvancılık Dergisi*, 12(3): 161-167, 1988.
5. Akın F, Özkan K: Sığırlarda yabancı cisim hastalıklarından korunma yolları. *Vet Hek Derg*, 54(2): 80-83, 1984.
6. Blood D C, Radostits M: Veterinary, medicine, Seventh ed., 619-637, Philadelphia, Bailliere-Tindal, 1989.
7. Fairbrother, J W: Esherichia coli infections in farm animals. In: Current Veterinary Therapy 3, Food Animal Practice, Howard, J. L. (Ed), 517-517, W.B. Saunders Comp. London, 1993.